

درس هشتم: اختیارات شاعری (۲): وزنی

اختیارات شاعری وزنی

بلند بودن هجای پایان مصراع

- هجای پایانی مصراع هر چه باشد، کوتاه یا کشیده، بلند به حساب می‌آید.
- این قاعده دربارهٔ هجای پایانی **نیم‌مصراع** در **اوزان دوری** نیز صادق است.
- از شرم رخ چون مه وآن عارض گلرنگت
  مه در کلفی رفته گل در عرقی مانده است
  - _ _ _ U U _ _ _ _ _ U U _ _
    U _ _ _ U U _ _ U _ _ U U _ _
    _ _

فاعلاتن به جای فعلاتن

- تنها در **رکن اول**
- **«فعلاتن» نمی‌تواند به جای «فاعلاتن»** بیاید.
- حتی اگر هر دو مصراع یک بیت که وزنش با «فعلاتن» شروع می‌شود، «فاعلاتن» داشته باشد، باز هم با اختیار شاعری مواجهیم.
- هر بیتی را ابتدا از نظر تغییر کمیت مصوت کوتاه به بلند بررسی کنید و سپس به سراغ این اختیار وزنی بروید.
- باغ پرگل شد و صحرا همه پرسوسن
  آب‌ها تیره و می تلخ و خوش و روشن
  - _ _ U _ _ _ U U _ _ U U
    _ _ U _ _ _ U U _ _ U U
    _ _ U U
- استفاده از این اختیار در ۴ وزن زیر اتفاق می افتد:
- فعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلاتن
- فعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن
- فعلاتن فعلاتن فعلن
- فعلاتن مفاعلن فعلن

ابدال

- آوردن یک هجای بلند به جای دو هجای کوتاه
- نمی‌توان دو هجای کوتاه به جای یک هجای بلند آورد.
- معیار تعیین وزن دو هجای کوتاه است.
  معمولاً در این ارکان رخ می‌دهد:
- فعلن ← فعلن
- مستفعل ← مفعولن
- فعلاتن ← مفعولن
- مفتعلن ← مفعولن
- برکش میخ غم ز دل پیش که صبح برکشد
  این خشن هزارمیخ از سر چرخ چنبری
  - _ _ _ U _ U _ _ U _ U _ U U _ U _
    UU
    _ U _ U _ U U _ _ U _ U _ U U _

@DaneshSad

قلب

- آوردن توالی ـ U به جای U ـ یا بالعکس.
- کم‌کاربرد است و معمولا بین «مفتعلن» و «مفاعلن» رخ می‌دهد.
- سینهٔ خاقانی و غم تا نزند ز وصل دم
  دعوی عشق و عاشقی تا ز سگان کیست او
- ـ U ـ U ـ U U ـ U U ـ ـ U ـ U U ـ
  ـ U
  ـ U ـ U ـ U U ـ ـ U ـ U ـ U U ـ

@DaneshSad